

Malý katechismus¹

pro prosté faráře a kazatele.

Předmluva Dr. Martina Luthera

MARTIN LUTHER všem věrným a zbožným farářům a kazatelům: Milost, milosrdenství a pokoj v Ježíši Kristu, našem Pánu.

K tomu, abych nabídl tento Katechismus čili křesťanské učení v této malé (tj. krátké), prosté a jednoduché formě, mě přinutila hrozná a žalostná nouze, kterou jsem zakusil, když jsem byl vizitátorem[†]. Milý Bože, pomoz (!), jakou jsem viděl bídu, vždyť prostý lid vůbec nic neví, a to zvláště na vesnicích, a žel i mnozí faráři jsou docela neschopni a nezpůsobilí vyučovat. A přece se všichni chtějí nazývat křesťany, být pokřtěni a přijímat Svátost, ačkoli neumějí ani Otčenáš, ani Vyznání víry či Desatero přikázání. V tom pak si žijí jako prostá telátka a nerozumná prasátka... Nyní sice přišlo Evangelium, tito se však naučili mistrně zneužívat každou svobodu. Ó, vy biskupové, jak jen zodpovíte před Kristem, že jste tak hanebně nechali lid jeho osudu a že jste ani na okamžik nevykonávali svůj úřad (a jeho povinnosti). Ať na Vás proto nepříjde neštěstí! Zakazujete přijímat pod obojí způsobou a vnucujete Svě lidské zákony, avšak netážete se potom, zdali znají Otčenáš, Vyznání víry, Desatero přikázání, anebo alespoň něco z Božího slova. Věčné ach ouvej vašim krkům!

Pročež chci, pro Boha (!), Vás všechny, mí milí páni a bratří – faráře i kazatele –, prosit, abyste se jali vykonávat Svůj úřad srdcem, abyste byli milosrdní Svému lidu, jenž Vám byl svěřen, a abyste nám pomohli tento Katechismus rozšířit mezi lid – mezi mládež obzvlášť. A ti, kdo nesvedou nic lepšího, ať vezmou tyto tabulky a formulky² a pře(d)řikávají je lidu slovo od slova, a to takto:

Za prvé: Kazatel ať se především varuje a (u)chrání jiných textových forem a různocnění při Desateru přikázání, Otčenáši, Vyznání víry, slovech ustanovení Svátostí atd. Ať používá jen jedinou (jejich) formu, při ní ať zůstává a jí necht' každoročně vyučuje, neboť mládež a prostý lid se musejí naučit jednomu textu v jediné formě, poněvadž se snadno vyvolá zmatek, učí-li se dnes tak a příští rok jinak, jakoby bylo ještě třeba vylepšovat (nauku); veškeré namáhání i všechna práce by tak mohli přijít vniveč. To nazřeli již milí (církvní) otcové, snažíce se všichni užívat jedno znění Otčenáše, Vyznání víry i Desatera přikázání. Proto máme rovněž my mládež a prostý lid tyto (zásadní) kusy (křesťanské nauky) vyučovat tak, abychom ani slabiku nezměnili a nepře(d)řikávali je tento rok tak a další jinak. Tudíž si zvol jedno znění v jedné formě, jaké sám chceš, a při něm zůstaň věčně. Jestliže však budeš kázat učeným a vzdělaným, tu můžeš ukázat všechno své umění a veškeré své znalosti a tyto (základní) kusy (křesťanské nauky) rozebrat a vyložit, jak jen umíš. Avšak při práci s mládeží zůstaň při jediném znění v jediné formě a vyučuj je nejprve těmto

* V originále použito původně řec. označení *enchiridion* čili „příručka“, „rukověť“.

1 Překlad podle klasické standardní edice luterských vyznavačských spisů viz *BSLK* 499-541, a to včetně *Oddací knížky* (528-534) a *Křestní knížky* (535-541); oproti standardnímu českému textu *Knihy svornosti*, Kalich: Praha, 2006, str. 331-363-466, v níž jsou obě v *BSLK* připojené knížky pominuty. Standardní český text obou knížek viz LUTHER, Martin, *Výbor z díla II.*, Lutherova společnost: Praha, 2010, str. 151-155 (*Křestní knížka*) a 156-159 (*Oddávací knížka*).

† Vizitátor je biskup, anebo jím pověřený duchovní, který koná zvl. návštěvy farností (tzv. kanonické vizitace) a kontroluje (tj. vizituje) jejich činnost.

2 Celý *Malý katechismus* je koncipován tak, že jeho základní výpovědi jsou skutečně „formulkami“; rovněž se počítá s tím, že může být, a skutečně byl (!), tisknut na tabulky, aby byl dobře čitelný, na očích a snadno po ruce.

(základním) kusům (křesťanské nauky), totiž: Desateru přikázání, Vyznání víry a Otčenáši atd. podle onoho textu slovo od slova, a to tak, aby je opakovali po tobě a naučili se jim z paměti.

Těm, kdo se však těmto (základním kusům křesťanské nauky na)učit nechtějí, vysvětlí, že zapírají Krista a že nejsou křesťané. (Takovíto) by neměli být připuštěni ke Svátosti³, pozvednout žádné dítě při Křtu⁴, aniž mají nárok alespoň na kus křesťanské svobody, nýbrž je zapotřebí jednoduše je ponechat papeži a jeho oficiálům[‡], tudíž samotnému ďáblu. Dokonce by jim jejich rodiče či domácí páni⁵ neměli dát jíst a pít a naopak by tyto zatvrzelé lidi měli udat, aby je mohl kníže vypovědět a vyhnat ze země atd.

Neboť třebaže nemá být nikdo nikým nucen k víře, přece mají být lidé vedeni k tomu, aby věděli, co je právo a co bezprávi v zemi, kde bydlí a kde chtějí žít. Vždyť ten, kdo chce bydlet ve městě, měl by znát a dodržovat městské právo, jehož výhody chce využívat, ať již – Bůh to dej! – věří, anebo je ve svém srdci podvodník a ničemník.

Za druhé: Když již dobře znají text, (na)uč je mu také porozumět, aby věděli, o čem text mluví. Vezmi si znovu tyto tabulky, anebo jakékoli jiné krátké znění vlastní, které chceš, a při tom setrvávej, ani hlásku neměň, jak jsem to již pověděl o textu. A dej tomu čas! Není totiž vůbec nutné, abys všechny (základní) kusy (křesťanské nauky) probral hned, ale kus za kusem. Teprve když (opravdu) dobře porozumějí prvnímu přikázání, vezmi si druhé, takto pak pokračuj... Jinak je zahltíš, takže si dobře nezapamatují nic.

Za třetí: Když jsi je naučil tomuto krátkému Katechismu, vezmi si *Velký katechismus*⁶ a nabídní jim i plnější a širší porozumění.* Tady rozeber každé jedno přikázání (Desatera), jednu každou prosbu (Otčenáše) a každý další (základní) kus (křesťanské nauky) s jeho různým působením, ovocem, užitkem a prospěchem, a (le i) s nebezpečími a škodami, jak to za tímto účelem najdeš v mnohých knížkách k němu určených. Zvláště obšírně pak rozebírej ta přikázání (Desatera) a ty (základní) kusy (křesťanské nauky), proti nimž se lidé nejvíce prohřešují. Např.: Sedmé přikázání o krádeži musíš rozebírat s řemeslníky, obchodníky, ale též sedláky a čeledí, protože u těchto lidí se vyskytují všemožné zpronevěry i velké krádeže. Kdežto čtvrté přikázání musíš rozebírat zvláště s dětmi a prostými lidmi, aby se stávali tichými, pokornými, věrnými, poslušnými a mírumilovnými. Uváděj k tomu vždy příklady z Písem, kde Bůh takovéto lidi (po)trestal, anebo jim (po)žehnal.

O tomto zvláště poučuj rovněž vrchnost a rodiče, aby spravedlivě vládli a posílali děti do školy. Upozorňuj je, že jsou povinováni takto jednat a nejednali-li by tak, jak zavrženíhodného se dopouštějí hříchu, neboť jím pustoší i rozvracejí jednak království Boží, jednak království světa a stávají se tak nejzavilejšími nepřáteli Boha i lidí. Vysvětlí jim dobře, jak mnoho škodí, nenapomáhají-li tomu, aby byly děti posílány k faráři, ke kazateli či k písaři atd., za což je Bůh strašlivě potrestá. V tomto hřeší rodiče i vrchnost tak, že to nelze vypovědět, ďábel sám skrze to připravuje něco hrozného.

3 V obecnějším smyslu je zde míněna každá Svátost, tedy Křest i Eucharistie (resp. i Zpověď), ve vlastnějším slova smyslu se však samozřejmě myslí na přístupování k Eucharistii – Večeři Páně, protože pokřtění tehdy byli téměř všichni.

4 Tj. vlastně „při Křtu ze Křtitelnice“, což je myšleno jednak tak, že takoví lidé, jsou-li rodiči, nemohou své děti přinášet ke Křtu, jednak tak, že nemohou být „křestními rodiči“ (kmotry), protože právě ti drží dítě při Křtu.

‡ Oficiál (z lat. *officialis*, od *officium*, úřad, služba) znamená vlastně úředník obecně, zde je však myšleno přímo na (nej)vyšší církevní úředníky, tj. kněze (a biskupy), kteří vykonávají důležité vysoké církevní úřady.

5 Luther viděl domácnost velmi široce – tvořila ji nejenom (vlastní) rodina, nýbrž i čeleď, přičemž otec rodiny a zároveň pán domu (a hospodář) má povinnost vyučovat jak své rodinné příslušníky (zvl. děti), tak svou čeleď. K tomu srov. nadpisy jednotlivých oddílů: „*Jak je má otec rodiny, pán domu a hospodář co nejjednodušeji předkládat své domácnosti...*“

6 Mínen je „větší bratr“ tohoto Katechismu, přičemž oba katechismy společně tvoří jeden celek a vzájemně se doplňují. Klasická standardní edice *Velkého katechismu* viz BSLK 543-733. Český překlad viz *Knihy svornosti*, Kalich: Praha, 2006, str. 363-466, zde se jmenuje *Větší katechismus*.

* Luther oba své katechismy jmenuje buď *Malý* a *Velký katechismus*, a to zvláště tehdy, jde-li mu o množství podávaných výkladů základních kusů křesťanského učení, anebo *Větší* a *Menší katechismus*, jde-li mu o to, že oba katechismy bytostně náležejí k sobě a doplňují se, vlastně jsou jedním dílem.

Nakonec (za čtvrté:) Protože je teď odstraněna papežská tyranie, nechtějí proto někteří již chodit ke Svátosti, pohrdají jí. Tyto lidi je třeba pobízet, ale připomínám, že nikdo nesmí být nucen ani k víře ani ke Svátosti, natožpak na zákonem předepsaném místě či v zákonem předepsaném čase, je však zapotřebí kázat, aby lidé sami přicházeli za námi – faráři – a nutili nás podávat Svátost. Dosáhneme toho tak, že jim řekneme: Kdo Svátost nežadá, aniž ji vyhledává alespoň jednou či čtyřikrát do roka, u toho je namísto se obávat, že Svátostí pohrdá a není křesťanem, podobně jako není křesťanem ten, kdo nevěří Evangelium a neposlouchá ho, vždyť Kristus neříká: „Toto zanedbávejte!“ či „Tímto pohrdejte!“, nýbrž „*To číňte, kdykoli budete pít...*“⁷ atd. On skutečně chce, aby se to činilo, a nikoli, aby se to zanedbávalo nebo se tím pohrdalo; vždyť říká: „*To číňte!*“

Kdo si ovšem neváží Svátosti, ukazuje, že jemu nic neříkají: hřích ani tělo ani ďábel ani svět ani smrt ani nebezpečí ani peklo, jelikož v to nevěří, ačkoli je v tom až po uši a (hned) dvojmo patří ďáblu. Proto nepotřebuje: milost, život, ráj, Boží království, Krista, Boha, ani jakékoliv dobro (od dobrého Boha), poněvadž kdyby věřil, že je tolik zločinný a že proto potřebuje tolik dobrodiní, nepohrdal by Svátostí, v níž se dává tolik dobrodiní. Ani by ho nebylo zapotřebí nutit prostřednictvím nějakého zákona, aby (přistupoval) ke Svátosti, nýbrž by sám rychle utíkal a přibíhal a nutil tebe, abys mu Svátost přisloužil.

Pročez nemůžeš ustanovovat nějaký zákon, jak to udělal papež, jen dobře vysvětlí užitek a škodu, potřebu a ovoce, nebezpečí i spásu, v této Svátosti, budou pak přicházet sami, bez tvého nucení. Pokud ovšem neprijdou, nech je a pověz jim jen tolik, že patří ďáblu, nevidí-li a nepocítí-li svou velkou bídu a milostivou pomoc Boží. Pokud ovšem tohle neuděláš anebo z toho uděláš zákon a jed, pak je to tvá vina, budou-li pohrdat Svátostí! Cožpak by neměli zahálet, když ty spíš a mlčíš? Pozor na to, faráři a kazatelé! Náš úřad je teď jiný, než byl pod papežem: teď je vážný a spasitelný! Proto je spojen s mnohou námahou a prací, nebezpečím i pokušením, a taktéž odměnou za to všechno je méně mzdy a díků ve světě... Avšak sám Kristus chce být naší odměnou! K TOMU NÁM POMÁHEJ OTEC VEŠKERÉ MILOSTI, JEMUŽ BUĎ NAVĚKY CHVÁLA A DÍK SKRZE KRISTA, NAŠEHO PÁNA. AMEN.

I.

Desatero přikázání

jak je má otec rodiny, pán domu a hospodář⁸ co nejjednodušeji předkládat své domácnosti

I. PRVNÍ PŘIKÁZÁNÍ

„[Já jsem Hospodin Bůh tvůj (...)]⁹ Nebudeš mít jiného Boha mimo mne!“

Co to znamená? Odpověď:

Boha se máme bát a milovat ho a důvěřovat mu nade vše.

II. DRUHÉ PŘIKÁZÁNÍ

⁷ Srov. 1. Korintským 11, 25.

⁸ Latinská verze, která byla určena spíše pro školu, čte příznačně: „*Jak jim má učitel (pedagog), co nejjednodušším způsobem vyučovat své (školní) děti.*“

⁹ Text v hranatých závorkách bytostně patří k přikázáním, avšak v Lutherově *Malém katechismu* se objevuje až od pozdějších vydání – prvně v norimberském tisku z r. 1531.

„Nezneužiješ jména Hospodina, svého Boha! [Hospodin nenechá bez trestu toho, kdo by jeho jména zneužíval.]⁸“

Co to znamená? Odpověď:

Boha se máme bát a milovat ho, abychom Jeho jménem nezlořečili, ne(za)přísahali (se), nečarovali, nelhali a neoklamávali, ale abychom Jeho jméno ve všech potřebách vzývali, modlili se (v něm), chválili (ho) a děkovali (mu).

III. TŘETÍ PŘIKÁZÁNÍ

„Pomni na den sobotní (tj. sváteční či nedělní), abys jej světil!“

Co to znamená? Odpověď:

Boha se máme bát a milovat ho, abychom kázáním a Božím slovem nepohrdali, nýbrž abychom je měli za svaté, rádi je poslouchali a (jim) se učili.

IV. ČTVRTÉ PŘIKÁZÁNÍ

„Cti otce svého i matku svou... [aby se prodleli dnové tvoji, a aby tobě dobře bylo na zemi!]¹³“

Co to znamená? Odpověď:

Boha se máme bát a milovat ho, abychom svými rodiči a pány nepohrdali a je ne(na)hněvali, nýbrž abychom je měli v úctě, rádi (je) poslouchali a (od nich) se učili.

V. PÁTÉ PŘIKÁZÁNÍ

„Nezabiješ!“

Co to znamená? Odpověď:

Boha se máme bát a milovat ho, abychom nepohrdali tělem (a životem) svého bližního a neubližovali mu, nýbrž abychom mu pomáhali a podporovali ho ve všech (jeho) tělesných (a životních) potřebách.

VI. ŠESTÉ PŘIKÁZÁNÍ

„Nesesmilníš!“ (resp. „Nezcizoložíš!“)

Co to znamená? Odpověď:

Boha se máme bát a milovat ho, abychom čistě a cudně žili ve slovech i skutcích a aby se manželé navzájem milovali a ctili.

VII. SEDMÉ PŘIKÁZÁNÍ

„Nepokradeš!“

Co to znamená? Odpověď:

Boha se máme bát a milovat ho, abychom svému bližnímu nebrali peníze nebo majetek, tím spíše abychom si je nepřivlastňovali falešnou koupí či prodejem, nýbrž abychom jeho majetek a vlastnictví pomáhali zvelebovat a chránit.

VIII. OSMÉ PŘIKÁZÁNÍ

„Nepromluvíš proti bližnímu svému křivého svědectví!“

Co to znamená? Odpověď:

Boha se máme bát a milovat ho, abychom svého bližního falešně neobelhávali, nezrazovali, nepomlouvali a nepracovali na jeho špatné pověsti, nýbrž abychom ho omlouvali, o něm dobře mluvili a všechno si z dobré strany vykládali.

IX. DEVÁTÉ PŘIKÁZÁNÍ

„Nepožádáš domu bližního svého!“

Co to znamená? Odpověď:

Boha se máme bát a milovat ho, abychom o dědictví či dům svého bližního lstí neusilovali ani si je pod zdáním práva nepřivlastňovali atd., nýbrž abychom mu (na)pomáhali a (ho) podporovali, aby si to vše mohl zachovat.

X. DESÁTÉ PŘIKÁZÁNÍ

„Nepožádáš manželky bližního svého, ani služebníka jeho, ani děvečky jeho, ani vola jeho, ani osla jeho, ani cožkoli jest bližního tvého!“

Co to znamená? Odpověď:

Boha se máme bát a milovat ho, abychom svému bližnímu nesvedli, neodcizili a neodvedli manželku, čeled' nebo dobytek, nýbrž abychom je vedli k tomu, aby u něj zůstali a svědomitě plnili své úkoly.

CO ŘÍKÁ BŮH O VŠECH TĚCHTO PŘIKÁZÁNÍCH?

Odpověď:

„Já jsem Hospodin Bůh tvůj, Bůh silný, horlivý, navštěvující nepravost otců na synech do třetího i čtvrtého pokolení těch, kteříž nenávidí mne, a činící milosrdenství nad tisíci těmi, kteříž mne milují, a ostríhají přikázání mých!“

Co to znamená? Odpověď:

Bůh hrozí trestem všem, kdo přestupují tato přikázání, proto se máme bát Jeho hněvu a nedělat nic, co je proti těmto Jeho přikázáním. Slibuje však svou milost a vše dobré všem, kteří zachovávají tato

Jeho přikázání, proto Jej máme milovat i my, v Něho doufat a s radostí a rádi konat podle těchto Jeho přikázání.

II.

(Apoštolské) Vyznání víry¹⁰

jak je má otec tentýž rodiny, pán domu a hospodář⁷ co nejjednodušeji předkládat své domácnosti

I. PRVNÍ ČLÁNEK: O STVOŘENÍ

„Věřím v Boha, Otce všemohoucího, Stvořitele nebe i země.“

Co to znamená? Odpověď:

Věřím, že mě Bůh stvořil právě tak jako všechna ostatní stvoření, že mi dal tělo i duši, oči i uši a všechny údy, rozum a všechny smysly, a že mi je doposud zachovává; k tomu mi štědře a každodenně (při)dává oděv i obuv, pokrm i nápoj, dům i dvůr,[†] ženu i děti, pole, dobytek a jakýkoli majetek k naplnění všech potřeb tělesných i životních; také mě ochraňuje před vším nebezpečím a ode všeho zlého mě chrání a zachovává, a to všechno z ryzí božské, otcovské dobroty a milosrdenství, bez jakýchkoli mých zásluh a hodností. Za to vše Mu děkuji a chválím Ho, a proto jsem Mu povinen službou a poslušností. Tot' jistá pravda!

II. DRUHÝ ČLÁNEK: O VYKOUPENÍ

„I v Ježíše Krista, Syna jeho jediného, Pána našeho; jenž se počal z Ducha svatého, narodil se z Marie Panny, trpěl pod Pontiem Pilátem, ukřižován umřel i pohřben jest; sestoupil do pekel, třetího dne vstal z mrtvých; vstoupil na nebesa, sedí po pravici Boha, Otce všemohoucího, odtud přijde soudit živé i mrtvé.“

Co to znamená? Odpověď:

Věřím, že Ježíš Kristus, pravý Bůh z Otce ve věčnosti zrozený a rovněž pravý člověk z Panny Marie narozený, je můj Pán, jenž mě zatraceného a zavrženého člověka vykoupil, sobě přivlastnil a (pro sebe) vybojoval ode všech hříchů, od smrti a od moci ďábla, nikoli zlatem neb stříbrem, nýbrž svou svatou, drahou krví a svým nevinným utrpením a smrtí, abych byl Jeho vlastním a v Jeho království pod Ním žil a Jemu ve věčné spravedlnosti, nevinnosti a blaženosti (abych) sloužil, právě tak jak On vstal z mrtvých, žije a kraluje na věky. Tot' jistá pravda!

III. TŘETÍ ČLÁNEK: O POSVĚCENÍ

„Věřím v Ducha svatého, svatou církev obecnou, společenství svatých, odpuštění hříchů, vzkříšení těla a život věčný. Amen.“

Co to znamená? Odpověď:

¹⁰ V němčině nese oddíl nadpis toliko „Věra“, něm. *Der Glaube*, čímž se myslí *Apoštolské vyznání víry*; v latině oddíl nese nadpis „Apoštolské vyznání víry“, lat. *symbolum apostolicum*.

[†] „*Dům i dvůr*“; protože pro Luthera je tím, kdo by měl katechismus vyučovat jednak otec rodiny – pán domu, jednak zároveň hospodář – pán dvora (resp. dvorce); srov. pozn. 4.

Věřím, že z vlastního rozumu a(ni) síly nemohu v Ježíše Krista, svého Pána, věřit a(ni) k Němu přijít, nýbrž že mě Duch svatý povolal skrze Evangelium, svými dary osvětil a v pravé víře¹¹ (mě) posvětil a zachoval. Právě tak povolává, sbírá, osvěcuje, posvěcuje a při Ježíši Kristu zachovává celé křesťanstvo[‡] v jediné pravé víře, v kterémžto křesťanstvu On mě a všem věřícím každodenně bohatě odpouští hříchy a v den soudný mě i všechny mrtvé vzkřísí a dá mi společně se všemi věřícími v Krista věčný život. Toť jistá pravda!

III.

Modlitba Páně – Otčenáš

jak ji má tentýž otec rodiny, pán domu a hospodář⁷ co nejjednodušeji předkládat své domácnosti

„Otče náš, jenž jsi na nebesích.“

Co to znamená? Odpověď:

Bůh nás chce tímto (oslovením) povzbudit, abychom měli víru, že On je naším pravým Otcem, a my, že jsme Jeho pravými dětmi, abychom ho proto směle a v plné důvěře mohli prosit jako milované děti (prosí) svého milovaného otce.

I. PRVNÍ PROSBA:¹²

„Posvět se jméno tvé.“

Co to znamená? Odpověď:

Boží Jméno je sice svaté samo o sobě, my ovšem v této modlitbě prosíme, aby se Ono stávalo svatým také při nás.

Jak se to děje? Odpověď:

Když je slovo Boží cele a čistě učeno a my podle něj svatě žijeme jako děti Boží. K tomu (do)pomoz nám, milý Otče na nebesích! Avšak kdo jinak učí a žije, než jak slovo Boží učí, ten mezi námi znesvěcuje Boží Jméno. Před tím nás zachovej, nebeský Otče!

II. DRUHÁ PROSBA:

„Přijď království tvé.“

Co to znamená? Odpověď:

11 Jde zde jak o víru coby akt důvěry celého člověka, tak o víru, jejíž obsah je vyjadřován *Apoštolským vyznáním víry*; srov. k tomu pozn. 9.

‡ V latinském textu je rovnou použit výraz *ecclesia*, tj. „církev“.

12 V latinském textu úvodní oslovení nebeského Otce chybí, tudíž je první prosbou zvána až tato, oslovení nebeského Otce se pak nachází v *Malém katechismu* od r. 1531.

Boží království dozajista přichází bez našich modliteb samo od sebe, my ovšem v této modlitbě prosíme, aby se ono přicházelo také k nám.

Jak se to děje? Odpověď:

Když nám nebeský Otec dává svého svatého Ducha, abychom Jeho svatému slovu skrze Jeho milost věřili a zbožně žili, zde časně i tam věčně.

III. TŘETÍ PROSBA:

„Bud' vůle tvá jako v nebi, tak i na zemi.“

Co to znamená? Odpověď:

Boží dobrá a milostivá vůle se dozajista děje bez našich modliteb samo od sebe, my ovšem v této modlitbě prosíme, aby se ona děla také při nás.

Jak se to děje? Odpověď:

Když Bůh láme a ruší každý zlý úmysl a vůli, jež nedovoluje, abychom posvěcovali Boží jméno, ani, aby k nám Jeho království přicházelo, jak je v tom a chce to ďábel, svět a naše tělesná (z)vůle; nýbrž nás utvrzuje a zachovává pevně ve Svém slově a víře až do našeho konce. Toť Jeho milostivá a dobrá vůle!

IV. ČTVRTÁ PROSBA:

„Chléb náš vezdejší dejž nám dnes.“

Co to znamená? Odpověď:

Bůh dává vezdejší chléb dozajista též bez našich proseb i zlým lidem, my ovšem v této modlitbě prosíme, aby nám to dal poznat a tak svůj vezdejší chléb přijímat s dobrořečením.

Jak to znamená „vezdejší chléb“? Odpověď:

Vše, co patří k životním potřebám a tělesným nutnostem, jako je: pokrm, nápoj, oděv, obuv, dům, dvůr, pole, dobytek, peníze, majetek, zbožná manželka (a zbožný manžel), zbožné děti, zbožná čeleď, zbožná a věrná vrchnost, dobrá (vláda a) správa (státu), dobré počasí, mír, zdraví, (původ a) výchova, (úcta a) čest, dobří přátelé, věrní sousedé a tak dále.

V. PÁTÁ PROSBA:

„A odpusť nám naše viny, jakož i my odpouštíme našim viníkům.“

Co to znamená? Odpověď:

V této modlitbě prosíme, aby náš nebeský Otec nechtěl hledět na naše hříchy, a tyto naše prosby kvůli nim nezamítal, neboť nejsme hodni ničeho (z toho), zač prosíme, aniž si něco (z toho) zasluhujeme, avšak On nám to vše chce dávat z milosti, třebaže denně mnoho hřešíme

a nezasluhujeme si nic nežli trest. Proto také my chceme ze srdce odpouštět a rádi činit dobře těm, kteří se na nás prohřešili.

VI. ŠESTÁ PROSBA:

„A neuved' nás v pokušení.“

Co to znamená? Odpověď:

Bůh sice nepokouší nikoho, my ovšem v této modlitbě prosíme, aby nás Bůh chtěl ochraňovat a zachovávat, aby nás ďábel, svět a naše tělo neoklamalo a nesvedlo do ne(dů)věry*, beznaděje a de jiných velkých provinění a neřestí; pokud bychom se v takovýchto (hříších) octli, abychom přece konečně vyhráli a vítězství si udrželi.

VII. SEDMÁ PROSBA:

„Ale zbav nás od(e) zlého.“

Co to znamená? Odpověď:

V této modlitbě (na závěr) prosíme – a je to jejím sumářem –, aby nás nebeský Otec zbavil ode všeho zlého na těle a duši, majetku a cti, a nakonec, když přijde naše (poslední) hodinka, aby nám dal pokojné skonání a z tohoto slzavého údolí, aby nás vzal do nebe.

„[Neboť tvé je království i moc i sláva navěky.]¹³ Amen!“

Co to znamená? Odpověď:

Že si mám být jistý (tím), že takovéto prosby jsou u Boha v nebesích přijímány a vyslýchány, neboť On sám nám přikázal, abychom se takto modlili, a zaslíbil nám, že nás chce vyslyšet. Amen, amen, znamená: Ano, Ano, staň se tedy tak.

IV.

Svátost Křtu svatého

jak ji má tentýž otec rodiny, pán domu a hospodář⁷ co nejjednodušeji předkládat své domácnosti

I. ZA PRVÉ:

Co je Křest? Odpověď:

Křest není pouze běžná voda, nýbrž je to voda obsažená v Božím přikázání a spojená s Božím slovem.

Jaképak je to Boží slovo? Odpověď:

* Též „falešné víry“, „z-víry“.

13 Text v hranatých závorkách bytostně patří k *Modlitbě Páně* jako její závěrečná doxologie, avšak v Lutherově *Malém katechismu* se objevuje až od pozdějších vydání – v norimberském tisku z r. 1558. Srov. též pozn. 8.

Tu náš Pán (Ježíš) Kristus mluví u Matouše v poslední¹⁴ kapitole: „*Jdouce, učte všechny národy, křtíce je ve jméno Otce i Syna i Ducha svatého.*“

II. ZA DRUHÉ:

Co Křest dává či přináší? Odpověď:

Působí odpuštění hříchů, vysvobozuje od smrti a ďábla a dává věčnou blaženost všem, kteří věří (tak), jak (to) slova a zaslíbení Boží říkají

Jaképak jsou ta Boží slova a zaslíbení? Odpověď:

Tu náš Pán (Ježíš) Kristus mluví u Marka v poslední¹⁵ kapitole: „*Kdož uvěří a pokřtí se, spasen bude; kdož pak neuvěří, budeť zatracen.*“

III. ZA TŘETÍ:

Jak může voda činit takovouto velikou věc? Odpověď:

Baže, voda ji nečiní, nýbrž Boží slovo, (jež) tak je s (vodou) a při vodě, a víra, (jež) tak tomuto Božím slovu ve vodě důvěřuje. Vždyť bez Boží slova je tato voda běžnou (vodou) a nikoli Křtem, ale s Božím slovem je to Křest, to jest milostí bohatá voda života a „*Koupele nového narození v Duchu svatém*“, jak to říká (Sv.) Pavel k Titovi ve třetí kapitole:¹⁶ „*Skrze tuto koupel znovuzrození a obnovení Duchem svatým. Kteréhož vylil na nás hojně, skrze Jezukrista spasitele našeho, abychom, ospravedlnění jsouce milostí jeho, byli dědicové v naději života věčného. Toť jistá pravda!*“†

IV. ZA ČTVRTÉ:

Copak to vlastně znamená Křest vodou? Odpověď:

Znamená to, že (toho) starého Adama v sobě máme skrze (každo)denní lítost a pokání utopit a umrtvovat se všemi hříchy a zlými žádostmi a že oproti tomu má (každo)denně vycházet a vstávat (z mrtvých) nový člověk, jenž by před Bohem ve spravedlnosti a čistotě věčně žil.

Kde to stojí zapsáno? Odpověď:

Svatý Pavel mluví v Římanům šesté¹⁷ kapitole: „*Pohřbeni jsme tedy spolu s Kristem skrze Křest v smrt, abychom, jakož z mrtvých vstal Kristus k slávě Otce, tak i my v novotě života chodili.*“

14 Matouš 28, 19.

15 Marek 16, 16.

16 Srov. Titovi 3,5b-8a. *Malý katechismus* nese Lutherovu pečeti i v jak dobrém, tak ovšem osobitějším překladu některých biblických míst, zde dílem překládám, dílem používám *Bible kralické*, v ČEP verše znějí: „*Jimž jsme se znovu zrodili k novému životu skrze Ducha svatého. Bohatě na nás vylil svého Ducha skrze Ježíše Krista, našeho Spasitele, abychom ospravedlnění jeho milostí měli podíl na věčném životě, k němuž se upíná naše naděje. Tato slova jsou spolehlivá.*“

† „*Toť jistá pravda!*“ je osobitý Lutherův překlad a theologický záměr, který odpovídá jeho zakončení výkladu každého článku *Apoštolského vyznání víry*, kde užívá tatáž slova.

17 Římanům 6, 4.

V.

Jak mají být prostí lidé učeni zpovídat se – O Zpovědi¹⁸

Co je Zpověď? Odpověď:

Zpověď v sobě zahrnuje dvě části: Prvně, že své hříchy vyznáváme; za druhé, že přijímáme absoli[‡] neboli odpuštění od zpovědníka, jakoby to byl Bůh sám, pevně věříce, že jsou na skrze to odpuštěny hříchy v nebesích před Bohem.

Z jakýchpak hříchů se máme zpovídat?

Před Bohem se máme vyznávat ze všech svých hříchů, rovněž z těch, které (ani) neznáme, jak to činíváme v Otčenáši.

Avšak před zpovědníkem se máme vyznávat toliko z těch hříchů, o nichž víme a jež cítíme v srdci.

Které to jsou?

Tu popatř na svůj stav podle Deseti přikázání, jsi-li otcem, matkou, synem, dcerou, pánem, paní* nebo služebníkem; nebyl-lis neposlušný, nevěrný, lenivý, zlostný, prostopášný či hádavý, neučinil-lis slovy nebo skutky někomu bolest[†], nekradl-lis, nezameškal-lis neb nezanedbal-lis (něco), anebo nezpůsobil-lis škodu.

Snažně prosím, představ mi krátký způsob, jakým se zpovídat? Odpověď:

Ke svému zpovědníku můžeš (pro)mluvit takto:

„Důstojný, milý pane, prosím Vás, račte vyslechnout moji Zpověď a dejte mi, kvůli Bohu, rozhřešení!“

„Vyznej se!“

„Já bídný hříšník se vyznávám před Bohem, že jsem vinen všemi hříchy. Před Vámi (však) vyznávám zvláště, že jsem čeledín, děvečka atd.[‡], ale, žel, nevěrně sloužím svému pánu, neboť jsem to a to neučinil, což mi nařídili, naštvál jsem ho a popudil jsem ho, že klel, nedbal jsem svých povinností a nezabránil jsem škodě. Ve svých slovech a skutcích jsem byl nestydatý, sobě rovné jsem

18 Již podle nadpisu, kde chybí obvyklý podnadpis: „*jak ji má otec rodiny...*“, je zřejmé, že tato část je v *Malém katechismu* přídavkem, a skutečně, nalézá se v jeho rámci až od r. 1531, kdy Luther toto původně samostatné pojednání do katechismu přidal (viz a srov. spisek *Krátký způsob Zpovědi pro obyčejné faráře*, in: *WA 30 I 343-345*). Co se umístění týče, jde Lutherovi o to, aby zařadil zpověď do eucharistického rámce – jako přípravu a předpoklad Večeře Páně. (K tétoologii srov. argumentaci ve *WA 30 III 565-571*)

[‡] Ponechávám zde „odborný“ latinský termín, který užívá Luther i v německém textu: „Absoluce“, z lat. *absolutio*, tj. „rozhřešení“.

* Slovy „pánem, paní“ je zde myšleno zvl. na šlechtický stav.

[†] Něm. *die Leide* je širší slovo nežli české „bolest“, znamená rovněž „utrpení“ a „křivdu“.

[‡] Věta má být jen příkladem krátkého způsobu Zpovědi, a tak se zde uvádí jen příklady pro (společenský) stav, který člověk zastává a prohřešky proti jeho konání by měl člověk zvláště promýšlet, zkoumat a vyznávat, jak Luther apeluje výše: „*Tu popatř na svůj stav podle Deseti přikázání...*“

*nahněval, se svou ženou jsem remcal a klel atd. To všechno je mi líto, pročež prosím o milost. Chci se polepšit.*¹⁹

Pán či paní* at' promluví takto:

„Před Vámi (však) vyznávám zvláště, že jsem své dítě, čeled', manželku s důvěrou nevychoval k Boží slávě a cti. Klel jsem, nestydatými slovy a skutky jsem dával špatný příklad, svému sousedovi (u)činil škody, pomlouval jsem, přespříliš draze prodával a falešné a neúplné zboží jsem dodával. Ještě i ledasco jiného učinil jsem proti Božím přikázáním a svému stavu atd.

Pokud se však někdo necítí zatížen těmito anebo (jinými) většími hříchy, nemá být ustaraný aniž hledá další hříchy, natožpak aby si je ještě vymýšlel a Zpověď se mu stala (útrpným) martyriem; popiš jeden, anebo dva, o nichž víš. Takto: *„Vyznávám zvláště, že jsem jednou zaklel, jindy zase jednou z úst vypustil nepěkná slova, tuhle pak cosi zanedbal atd.*“ A dosti tomu.

Nevíš li však o vůbec žádném hříchu (což však není dost dobře možné), tak také nic zvláště neříkej, nýbrž vezmi odpuštění z obecné Zpovědi,²⁰ že se zpovídáš Bohu před zpovědníkem.

Načež má zpovědník povědět:

„Bůh Ti buď milostiv a utvrzuj Tvou víru.²¹ Amen.“

(POTOM, ZPOVĚDNÍKU) POVĚZ:

„Věříš také, že mé odpuštění je odpuštění Boží?“ Odpověď:

„Ano, milý pane!“

Načež at' (od)poví:

„Jdiž, a jakžs uvěřil, staň se tobě.²² Já Ti z rozkazu našeho Pána Ježíše Krista odpouštím Tvé hříchy ve jménu Otce i Syna i Ducha svatém. Amen“

„Jdi v pokoji!“

A ti, kteří mají velkou zátěž svědomí, jsou zarmouceni nebo se souží, zpovědník jistě bude umět potěšit vícerymi výpověďmi a povzbudit je tím k víře. Toto však má být toliko prostý způsob Zpovědi pro obyčejné lidi.

VI.

19 I zde je patrná Lutherova pastorační starostlivost a znalost, když v latinské verzi malého katechismu je uvede obdobná modlitba, ovšem s jinými příklady: jde zde o žáka, který se vyznává ze zanedbávání svého studia a prohřeškům vůči svému učiteli, protože právě pro školní dítku byla latinská verze určena.

* Opět je míněna šlechta či vrchnost, anebo alespoň zámožní lidé či kupci.

20 Podle Luthera má tudíž cenu i taková soukromá (osobní) zpověď, kde zazní jen (vše)obecné vyznání vin, protože jde o akt (svého druhu vyznání) víry spojený s důvěrou vůči Bohu a s možností „na vlastní uši“ slyšet ujištění o Božím odpuštění ve slovech rozhřešení vyslovených zpovědníkem. Opět je zde důležitá i pastorační rovina věci: Zpověď nemusí být jen vyznáním, nýbrž může být i duchovním vedením člověka a cenou radou.

21 Zdá se, že se zde předpokládá možnost delší modlitby vedené pastoračním ohledem na vyslechnutou Zpověď; snad i možný pastorační rozhovor před závěrečným rozhřešením.

22 Matouš 8, 13.

Svátost oltářní

jak ji má tentýž otec rodiny, pán domu a hospodář⁷ co nejjednodušeji předkládat své domácnosti

Co je Svátost oltářní? Odpověď:

Je to pravé tělo a (pravá) krev našeho Pána Ježíše Krista, pod chlebem a vínem²³ nám křesťanům od samého Krista ustanovená, abychom jedli a pili.

Kde to stojí zapsáno? Odpověď:

Takto píší svatí evangelisté Matouš, Marek a Lukáš a sv. Pavel:

„Náš Pán Ježíš Kristus v tu noc, kdy byl zrazen, vzal chléb, vzdal díky, lámal a dával ho svým učedníkům a řekl: ‚Vezměte, jezte, toto je mé tělo, které se za vás vydává. To číňte na mou památku.‘

Právě tak vzal po večeři také kalich, vzal díky, dával jim tento a řekl: ‚Vezměte a pijte z toho všichni. Tento kalich je nová smlouva v mé krvi, která se za vás prolévá na odpuštění hříchů. To číňte kdykoli budete pít na mou památku‘“

Jakýpak je užitek tohoto jedení a pití? Odpověď:

To nám ukazují ona slova: „za vás se vydává“ a „za vás se prolévá na odpuštění hříchů“, totiž, že nám je ve Svátosti skrze toto slovo dáno odpuštění hříchů, život a spasení, neboť kde je odpuštění hříchů, tam je také život a spasení.

Jak může činit tělesné jedení a pití tak velikou věc? Odpověď:

Baže, jedení a pití ji nečiní, nýbrž Boží slovo, jak tu stojí: „za vás se vydává“ a „za vás se prolévá na odpuštění hříchů“. A ta slova jsou vedle tělesného jedení a pití ve Svátosti hlavní věcí. A kdo těmto slovům věří, ten má, co říkají a vyjadřují: „odpuštění hříchů“.

Kdopak přijímá tuto Svátost hodně? Odpověď:

Jistě, půst a tělesná příprava jsou dobrou vnější přípravou, ale ten je skutečně hoděn a dobře připraven, kdo má víru v ona slova: „za vás se vydává“ a „za vás se prolévá na odpuštění hříchů“. Kdo však těmto slovům nevěří, anebo pochybuje, ten je nehoden a nepřipraven, neboť slovo „za vás“ si žádá celé věřící srdce.

I. DOPLNĚK

Jak má otec rodiny, pán domu a hospodář⁷ co nejjednodušeji učit svou domácnost se ráno a večer přezhánvat²⁴

23 Tradiční a korektní theologické vyjadřování na toto místo doplňuje české slovo *způsobá*, tedy „pod způsobami chleba a vína“; mám však za to, že se i takto „surová a syrová“ řeč snese a oprostí se od jednoho tajemného slova.

24 Jde o ranní a večerní modlitbu, která se ovšem vždy začíná znamením kříže – tedy pře- a po-žeháním se.

RÁNO, když vylezeš z postele, můžeš se přezehnout znamením svatého kříže a říci:

„*Ve jménu Otce i Syna i Ducha svatého. Amen.*“

Nato stoje nebo kleče řekni (Apoštolské) vyznání víry a Otčenáš; chceš-li můžeš k tomu povědět tuto modlitbičku:

„*Děkuji Ti, můj nebeský Otče, skrze Ježíše Krista, Tvého milého Syna, žes mě této noci zachoval ode všech škod a nebezpečí, a prosím Tě, rač mě zacho(vá)vat také tohoto dne před hříchy a vším zlem, aby se ti líbilo veškeré mé konání i žití. Poroučím tudíž sebe (samého), své tělo i duši a (vůbec) všechno do Tvých rukou. Kéž je Tvůj svatý anděl se mnou, aby zlý nepřítel neměl žádné moci nade mnou. Amen*“

Hned potom jdi s radostí za svou prací a zazpívej si nějakou píseň, například nějakou o Deseti přikázáních nebo nějakou podle své zbožnosti.

VEČER, když jdeš do postele, můžeš se přezehnout znamením svatého kříže a říci:

„*Ve jménu Otce i Syna i Ducha svatého. Amen.*“

Nato stoje nebo kleče řekni (Apoštolské) vyznání víry a Otčenáš; chceš-li můžeš k tomu povědět tuto modlitbičku:

„*Děkuji Ti, můj nebeský Otče, skrze Ježíše Krista, Tvého milého Syna, žes mě tohoto dne milostivě zachoval, a prosím Tě, rač mi odpustit všechny mé hříchy, kde jsem učinil (jaké) nepravosti, a milostivě mě zacho(vá)vej i této noci. Poroučím tudíž sebe (samého), své tělo i duši a (vůbec) všechno do Tvých rukou. Kéž je Tvůj svatý anděl se mnou, aby zlý nepřítel neměl žádné moci nade mnou. Amen*“

Hned potom jdi pokojně a radostně spát.

Jak má otec rodiny, pán domu a hospodář⁷ co nejjednodušeji učit svou domácnost říkat *Benedicte* (tj. Dobrořeč) a *Gratias* (tj. Děkuji)²⁵

POŽEHNÁNÍ POKRMŮ NA STOLE²⁶

Děti a čeleď mají přistupovat ke stolu se sepjatýma rukama, slušně a říci:

„*Oči všech k tobě vzhlížejí, P a n e, abys je krmil v čase potřeby. Otevíráš ruku, abys nasýtil touhy všech žijících svým dobrodiním!*“²⁷

Výkladová poznámka:†

25 Jde vlastně o modlitbu – dobrořečení před jídlem a modlitbu – poděkování po jídle, latinský název Luther zachoval, protože jde o modlitby, které sám převzal a jimž se naučil z tehdejšího Breviáře (knihy denních modliteb církve). Je zde krásně vidět Lutherův kladný vztah k dobré (!) tradici církve, kterou mnohé modlitby bezesporu jsou.

26 Nadpis je vzat z lat. textu *Malého katechismu*, kde čteme: *Benedictio mensae*.

27 Žalm 145, 15-16 podle Vulgáty.

† V něm. textu je lat. *scholia*, kdežto v lat. textu je zase řec. *scholion*. Poznámka vychází z Lutherovy biblické práce, proto k ní srov. jednak *Glosu k Žalmu 145, 16* in: *WA DB 10 I 577*, jednak *Glosu k Lukášovi 2, 14* in: *WA DB 6 216*.

„Dobrodiní“ (lat. *benedictio*) znamená, že všechna zvířata dostanou najíst tolik, že se z toho radují a jsou proto dobré mysli, neboť ustaranost a lakomost jsou proti takovému dobrodiní.

Nato připoj Otčenáš a následující modlitbu:

„*P a n e* Bože, nebeský Otče, požehnej nám a těmto Svým darům, které přijímá z Tvé laskavé dobroty, skrze Ježíše Krista, našeho P á n a . Amen.“

PODĚKOVÁNÍ

Právě tak i po jídle mají rovněž slušně a se sepjatýma rukama říci:

„Děkujte Hospodinu, neboť je vlídný a jeho dobrota trvá na věky. Všelikému tělu dává pokrm, dobytku krmivo dává, dokonce i krkavčím mlád'atům, když ho volají. Netěší ho síla koně, nemá radost z mužských svalů. Hospodin má radost z těch, kdo se ho bojí a kdo čekají na jeho dobrotu.“²⁸

Nato připoj Otčenáš a následující modlitbu:

„Děkujeme Ti, *P a n e* Bože Otče, skrze Ježíše Krista, našeho P á n a , za všechna Tvá dobrodiní, Tobě, jenž žiješ a kraluješ na věky (věků). Amen.“

II. DOPLNĚK

Domácí tabule²⁹

některých biblických výroků pro všechny svaté řády a stavy³⁰, jelikož takováto jednotlivá čtení jim připomínají jejich úřad a službu

BISKUPŮM, FARÁŘŮM A KAZATELŮM.

„Nuže, biskup má být bezúhonný, jen jednou ženatý, střídavý, rozvážený, řádný, pohostinný, schopný učit, ne pít, ne rváč, nýbrž vlídný, smírlivý, nezištný. Má dobře vést svou rodinu a mít děti poslušné a počestné. [...] Nemá být nově pokřtěný. [...] (má být) pevný ve slovech pravé nauky, aby byl schopen jak povzbuzovat ve zdravém učení, tak usvědčovat odpůrce.“³¹ atd. V První epištole Timoteovi ve čtvrté[‡] [!] kapitole.

28 Kompilát více biblických žalmových veršů (pře)vzatých z Vulgáty, k tomu srov. Žalm 106, 1; 118, 1.29; 136, 25; 147, 9-11.

29 Srov. pozn. 1 zvl. tato část – resp. doplněk – *Malého katechismu* je koncipována tak, aby mohla být tištěna na zvláštní tabulky a byla tak hned po ruce, aby měl člověk při své práci k dispozici biblické povzbuzení i napomenutí.

30 V pozadí stojí Lutherova teologie, a totiž nauka o dvou říších (světské – státu a duchovní – církvi) a třech stavech, resp. úřadech: kazatelském úřadě – říše duchovní, světských úřadech a povoláních (zde největší roli hraje vrchnost) – stav světský, a manželství, což je stav, které obě říše spojuje, poněvadž do něj mohou vstupovat jak osoby duchovního, tak osoby světského stavu. Touto naukou stál Luther sice ve středověké tradici tří stavů, ale celý koncept docela změnil.

31 Kompilát více veršů: 1. Timoteovi 3, 2-4.6a a Titovi 1,9.

‡ Luther uvádí chybné číslo kapitoly (sic!), což svědčí proto, že všechny výroky citoval po paměti; proto také není zmíněno, že cituje i epištolu k Titovi. V latinském textu jsou již ovšem uvedeny citace obou epištol a podle kapitol správně.

ČÍM JSOU KŘESŤANÉ POVINOVÁNI SVÝM UČITELŮM A DUCHOVNÍM PASTÝŘŮM³²?

„Jezte a pijte, co vám dají, neboť ‚hoden je dělník své mzdy‘!,“ tak Lukáš 10.³³ „Tak i Pán ustanovil, aby ti, kteří zvěstují evangelium, měli z evangelia obživu,“ dle 1. Korintským 9.³⁴ „Kdo je vyučován v slovu, nechť se s vyučujícím dělí o všechno potřebné k životu,“ viz Galatským 6.³⁵ „Starším, kteří svou službu konají dobře, ať se dostane dvojnásobné odměny, zvláště těm, kteří nesou břemeno kázání a vyučování. Neboť Písmo praví: ‚Nedáš náhubek dobytčeti, když mlátí obilí‘, a jinde: ‚Dělník si zaslouží svou mzdu‘,“ jak dle 1. Timoteovi 5.³⁶ „Žádáme vás, bratří, abyste uznávali ty, kteří mezi vámi pracují, jsou vašimi představenými v Kristu a napomínají vás. Velmi si jich važte a milujte je pro jejich dílo. Žijte mezi sebou v pokoji.“ podle 1. Tesalonickým 5.³⁷ „Poslouchajte ty, kteří vás vedou, a podřizujte se jim, protože oni bdí nad vámi a budou se za vás zodpovídat. Kéž to mohou činit s radostí, a ne s nářkem; to by vám nebylo na prospěch,“ v Židům 13.³⁸

O SVĚTSKÉ VRCHNOSTI.

„Každá duše vrchnostem poddána buď. Neboť není vrchnosti, jediné od Boha, a kteréž vrchnosti jsou, od Boha zřízené jsou. A protože kdož se vrchnosti protiví, Božímu zřízení se protiví; kteříž se pak protiví, odsouzení sobě dobudou. [...] (Vrchnost) ne nadarmo nese meč. Boží zajisté služebník jest, mstitel zůřivý nad tím, kdož zle činí,“ tak Římanům 13.³⁹

ČÍM JSOU PODDANÍ POVINOVÁNI SVÉ VRCHNOSTI?

Matouš 22:⁴⁰ „Odevzdejte tedy, co je císařovo, císaři, co je Boží, dejte Bohu.“ Římanům 13:⁴¹ „Každá duše vrchnostem poddána buď...“ atd. a „A protože náležitě poddánu býti, netoliko pro hněv, ale i pro svědomí. Nebo proto i daň dáváte, že služebníci Boží jsou, pilnou práci o to samo vedouce. Každému tedy, což jste povinni, dávejte. Komu daň, tomu daň; komu clo, tomu clo; komu bázeň, tomu bázeň; komu čest, tomu čest.“ 1. Timoteovi 2:⁴² „Napomínámť pak, aby přede vším činěny bývaly pokorné modlitby, prosby, žádosti a díky činění za všechny lidi, za krále i za všechny v moci postavené, abychom pohodlný a pokojný život vedli ve vši pobožnosti a šlechetnosti. Nebo toť jest dobré a vzácné před spasitelem naším Bohem...“ atd. Titovi 3:⁴³ „Napomínej jich, ať jsou knížatům a mocnostem poddáni, jich poslušni...“ atd. 1. Petrova 2:⁴⁴ „Poddáni tedy buďte všelikému lidskému zřízení pro Pána, buďto králi, jako nejvyššímu, buďto vladařům, jako od něho poslaným, ku pomstě zle činících, a k chvále dobře činících.“

MANŽELŮM.

32 V lat. textu je tento nadpis: „Čím jsou posluchači povinováni svým biskupům?“

33 Lukáš 10, 4. – V lat. textu citát chybí.

34 1. Korintským 9, 4.

35 Galatským 6, 6.

36 1. Timoteovi 5, 17-18, přičemž uvnitř výroku jsou citována dvě jiná místa Písma: Deuteronomium 25, 4 a již výše uvedený Lukáš 10, 4b.

37 1. Tesalonickým 5, 12-13. – V lat. textu citát chybí.

38 Židům 13, 17

39 Římanům 13, 1-2.4c.d.

40 Matouš 22, 21b.

41 Římanům 13, 1a.5-7.

42 1. Timoteovi 2, 1-3a.

43 Titovi 3, 1a.

44 1. Petrova 2, 13-14.

„Muži, když žijete se svými ženami, mějte pro ně porozumění, že jsou slabší; a prokazujte jim úctu, protože jsou spolu s vámi dědičkami daru života. Tak vašim modlitbám nebude nic překážet,“ v První epištole Petrově třetí kapitole.⁴⁵ „Muži milujte ženy své, a nemějte se přísně k nim,“ ke Koloským ve třetí kapitole.⁴⁶

MANŽELKÁM.

„Ženy buďte poddané mužům svým (jako Pánu), [...] jako Sára poslušna byla Abrahamu, pánem jej nazývají; jejížto vy jste dcerky, dobře činíce, a nebojíte se žádného přestrašení,“ v První epištole Petrově třetí kapitole.⁴⁷

RODIČŮM.

„Otcové nepopouzejte k hněvu dítek svých (aby sobě nezoufaly), ale vychovávejte je v cvičení a v napomínání Páně,“ k Efezským v 6. kapitole.⁴⁸

DĚTEM.

„Dítka poslouchajte rodičů svých v Pánu; neboť jest to spravedlivé. Cti otce svého i matku, toť jest přikázání první s zaslíbením, aby dobře bylo tobě, a abys byl dlouhověký na zemi,“ k Efezským v šesté kapitole.⁴⁹

SLUŽEBNÍKŮM, DĚVEČKÁM, NÁDENÍKŮM A DĚLNÍKŮM (ATP).

„Služebníci buďte poslušni pánů tělesných s bázní a s strachem, v sprostnosti srdce svého, jako Krista, ne na oko sloužíce, jako ti, kteříž se lidem líbiti usilují, ale jako služebníci Kristovi, činíce vůli Boží z té duše, s dobrou myslí sloužíce, jakožto Pánu, a ne lidem, věduce, že, což by koli jeden každý učinil dobrého, za to odplatu vzíti má ode Pána, buďto služebník, buďto svobodný.“ (k Efezským 6)⁵⁰

OTCŮM RODINY, PÁNŮM DOMU A HOSPODÁŘŮM; MATKÁM RODINY, PANÍM DOMU A HOSPODÁŘKÁM.

„Vy páni též se tak mějte k nim, odpouštějíte pohružky, věduce, že i vy také máte Pána svého v nebesích, a přijímání osob není u něho.“ (k Efezským 6)⁵¹

MLÁDEŽI OBECNĚ.

„Stejně se i vy mladší podřizujte starším. Všichni se oblecte v pokoru jeden vůči druhému, neboť Bůh se staví proti pyšným, ale pokorným dává milost. Pokořte se tedy pod mocnou ruku Boží, aby vás povýšil v ustanovený čas.“ Tak v První epištole Petrově páté kapitole.⁵²

VDOVÁM.

45 1. Petrova 3, 7.

46 Koloským 3, 19.

47 1. Petrova 3, 1.6, přičemž vložka „jako Pánu“ je přidána pod vlivem Efezským 5, 22.

48 Efezským 6, 4, přičemž vložka „aby sobě nezoufali“ je přidána pod vlivem a díky podobě s Koloským 3, 21.

49 Efezským 6, 1-3.

50 Efezským 6, 5-8, v něm. textu není uvedeno odkud je citováno.

51 Efezským 6, 9, v něm. textu není uvedeno odkud je citováno.

52 1. Petrova 5, 5-6.

„Vdova, která je opravdu osamělá, doufá v Boha a oddává se vytrvale prosbám a modlitbám ve dne i v noci. Ta, která myslí jen na zábavu, je mrtvá, i když žije.“ Tak v První epistoletě Timoteovi páté kapitole.⁵³

OBEZNĚ VŠEM.

„Poněvadž to přikázání: [...] v tomto slovu se zavírá: Milovati budeš bližního svého jako sebe samého,“ tak k Římanům ve třinácté kapitole.⁵⁴ „Napomínámť pak, aby přede vším činěny bývali modlitby za všechny lidi,“ tak v 1. Timoteovi ve druhé kapitole.⁵⁵

LEKCI SVOU NAUČ SE KAŽDÝ,
V DOMĚ TVÉM DOBRĚ TAK NAVŽDY.⁵⁶

53 1. Timoteovi 5, 5-6.

54 Římanům 13, 1a.c.

55 1. Timoteovi 2,1 – obsah verše stažen „jen“ na „modlitby“.

56 Lutherův vlastní veršik, srov. *WA* 35 580. Má pak vlastní dějiny působení, neboť je známa Goethova parodie naň.

Oddací knížka pro prosté faráře.

Předmluva Dr. Martina Luthera

„*Jiný kraj, jiný mrav,*“ říká obecné přísloví. Protože tedy svatba a manželství jsou světskou záležitostí,⁵⁷ nepřísluší nám duchovním či služebníkům církve, abychom těmto věcem dávali řád nebo tyto věci řídili, nýbrž je máme nechat podle toho, jak je to v daném státě a městě zvykem a obyčejem. Někde nevěstu přivádějí do kostela dvakrát, a to večer a ráno, někde jen jednou,⁵⁸ někde to oznamují a vyhláší z kazatelny dva nebo tři týdny předem;⁵⁹ tohle všechno i věci tomu podobné ponechávám úpravě (země)pánů a radám (měst), aby si to udělali, jak by se jim zachtělo – Mě se to netýká!

Požaduje-li se však po nás, abychom před kostelem nebo v kostele dávali (manželům) požehnání, za ně se modlili nebo je oddávali, jsme povinni toto učinit.⁶⁰ Pročez jsem chtěl tato slova a způsoby sestavit pro ty, kteří to lépe nesvedou, aby mohli, pokud po tom (někdy) někde zatouží, použít (va)t spolu s námi tento jednoduchý (a pro lidi srozumitelný) pořádek. Pro jiné, kteří to prý umějí lépe, byt' většinou neumějí naprosto nic, přestože se jim zdá, že zможou všechno; ne, pro tyto má služba není, ledaže by ji chtěli (pře)tfumfnout a rádi by ji pořádně zkritizovali. Někteří se totiž mají k pilnému dohlížení na to, aby (nepo)drželi s nikým něco stejného, ještě aby se tak o nich někomu zachtělo smýšlet, že se musejí od jiných něco učit, to by přece byla veliká ostuda...

Protože se však až doposud s posvěcováním mnichů a jeptišek pojila obzvláštní okázalost,⁶¹ třebaže jsou tento stav i jeho podstata bezbožnými a toliko lidskými výmysly, ježto nemají žádný základ v Písmu, o kolik více bychom měli ctít (manželství jako) božský stav s nádhernou podstatou, žehnat mu a zkrášlovat ho? Je to sice světský stav, přesto má pro sebe (zvláštní) Boží slovo a není vymyšlen a zřízen lidmi – jako je tomu u (řeholního) stavu mnichů a jeptišek; proto také býval klášterní stav stokrát více ceněn a vážen nežli manželství, o němž se mělo za to, že je (příliš) pozemské a tělesné, ač právě (řeholní stav) je vymyšlen z masa a krve a založen ze světského uvažování a rozumu.

Rovněž proto by se měl mladý lid naučit patřit na tento (manželský) stav s vážností a brát ho s úctou jakožto Boží dílo a přikázání, a nikoli ho tupit a z hlouposti se mu smát, vysmívat a zlehčovat ho. Nemělo by tomu již být tak, aby být v manželství nebo mít svatbu bylo jen žertem nebo dětskou hrou. Ti, kdo prvně ustanovili, aby nevěsta a ženich byli (při)vedeni ke kostelu, to opravdu neučinili (jen ze srandy a) z žertu, nýbrž proto, že na to patřili s velikou vážností. Vždyť si nepochybně šli pro Boží požehnání a všeobecnou přímolvnou modlitbu, nešli tedy sehrát komedii, anebo pohanskou frašku.

Tak to dokazuje též věc sama o sobě, neboť kdo touží po modlitbě a požehnání od faráře anebo biskupa, ten dosvědčuje (třeba to ústy neříká) v jakém nebezpečí a nouzi se nalézá a jak velké požehnání a jakou přímolvnou modlitbu potřebuje pro svůj stav, v němž je na začátku. (Každo)denně přece zjišťujeme, jaká neštěstí působí ďábel v manželském stavu: cizoložstvím, ne(dů)věrou, nejednotou a trápeními vůbec.

57 Přirozeným Božím řádem, tedy tím, co Bůh ustanovil, ale v rámci lidské přirozenosti (a přirozeného zákona), aby to bylo spravováno v rámci světské říše.

58 Při první cestě ke kostelu či do kostela se konala vlastní svatba – večer, při druhé pak probíhalo ještě (církevní) požehnání konzumovaného a tedy plně uzavřeného manželství – ráno. Svatba se však mohla konat i v domě (či zámku), a pak byla cesta do kostela jen jedna – pro požehnání manželství. Luther předpoklad takového průběhu svatby naznačuje i tímto svým pořádkem.

59 Právním obyčejem bývaly troje ohlášky v odlišné nedělní, anebo sváteční dny. Předsvatební ohlášky byly pro celou církev předepsány až papežem Inocentem III. po IV. Lateránském koncilu r. 1215.

60 Tehdejší „německé“ světské právo nutně nevyžadovalo pro platnost manželství přítomnost duchovního, odd(áv)at mohl i laik, např. otec či poručník. Luther si tedy uměl představit „světskou“ svatbu mimo kostel, ale vně kostela si uměl představit i svatbu „církevní“; požehnání sňatku se dle Luthera mělo oproti tomu dát vždy v kostele.

61 Luther tu myslí na skládání slibů novicek a noviců, kdy tito jednak dostávali řeholní šat – hábit, jednak se s tím pojili mnohé další „církevní“ obřady, úmyslně ne nepodobné uzavírání manželství.

Takovým způsobem tudíž chceme s ženichem a nevěstou jednat (touží-li po tom):

Nejprve to ohlasme z kazatelny těmito slovy:

„Jan N. a Markéta N. chtějí vstoupit podle Božího řádu do svatého stavu manželského, touží po obecné křesťanské modlitbě za ně, aby se jejich manželství začalo ve jménu Božím a dobře se jim vydařilo.*

Chtěl-li by někdo proti tomu něco říci, učiň to nyní (dokud je čas), anebo mlč posléze (navždy). Bůh jim dej své požehnání! Amen.“

Před kostelem ať jsou oddáni těmito slovy:

„Jene, chceš mít Markétu za svou manželku?“

At' řekne:† *„Ano!“*

„Markéto, chceš mít Jana za svého manžela?“

At' řekne: *„Ano!“*

Tady necht' je nechá předat si navzájem svatební prsteny a (pak at') jim spojí jejich pravé ruce a řekne:

„Co Bůh spojil, člověk nerozlučuj!“⁶²

Nato at' promluví ke všem‡ obecně:

„Poněvadž Jan N. a Markéta N. vzájemně toužili po manželství a otevřeně to vyznali před Bohem i světem a protože si vzájemně dali své ruce a svatební prsteny, tak (též) já prohlašuji jejich manželství za spojené† ve jménu Otce i Syna i Ducha svatého. Amen.“⁶³*

Před oltářem at' ženichovi a nevěstě přečte Boží slovo z Genesis ve druhé kapitole:⁶⁴

„Řekl byl také Hospodin Bůh: Není dobré člověku býti samotnému; učiním jemu pomoc, kteráž by při něm byla. Protož uvedl Hospodin Bůh tvrdý sen na Adama, i usnul; a vyňal jedno z žeber jeho, a to místo vyplnil tělem. A z toho žebra, kteréž vyňal z Adama, vzdělal Hospodin Bůh ženu, a přivedl ji k Adamovi. I řekl Adam: Ted' tato jest kost z kostí mých a tělo z těla mého; tato slouží bude mužatka, nebo z muže vzata jest. Z té příčiny opustí muž otce svého i matku svou, a přídržeti se bude manželky své, i budou v jedno tělo.“

* Jména jsem počestil, v orig. stojí Hans a Grete, což jsou jednak jména Lutherových rodičů, jednak častá jména z německých pohádek, srov. české Jeníček a Mařenka.

† V textu je zachované latinské „*Dicat!*“, které předpokládá použití tohoto formuláře latiny znalým knězem.

62 Matouš 19, 6b.

‡ Latinský text mluví výslovně o „*celé církvi*“ – „*tota ecclesia*“.

* Latinský text i zde výslovně zmiňuje, že tak učinili „*před celou církví*“ – „*coram tota ecclesia*“.

† Tj. „za uzavření“.

63 Jde o Lutherův převod středověké lat. svatební proklamační formulky do němčiny.

64 Genesis 2, 18.21-24.

Načež se k nim oběma obrátí a řekne jim něco na tento způsob:

„Protože jste Vy oba vstoupili do manželského stavu ve jménu Božím, tak nejprve poslyšte, co o tomto stavu (vy)povídá Boží Zákon –“

Tak dí sv. Pavel:⁶⁵

„Muži milujte ženy své, jako i Kristus miloval církev, a vydal sebe samého za ni, aby ji posvětil, očistiv obmytím vody skrze slovo, aby ji sobě postavil slavnou církev, nemající poškrvny, ani vrásky, neb cokoli takového, ale aby byla svatá, a bez úhony. Takť jsou povinni muži milovati ženy své jako svá vlastní těla. Kdo miluje ženu svou, sebeť samého miluje, žádný zajisté nikdy těla svého neměl v nenávisti, ale krmí a chová je, jakožto i Pán církev.

Ženy mužům svým poddány buďte, jako Pánu. Nebo muž jest hlava ženy, jako i Kristus hlava církve, a onť jest spasitel těla. A protož jakož církev poddána jest Kristu, tak i ženy mužům svým ve všem. ‘

Za druhé — poslyšte rovněž o kříži, který Bůh vložil na tento stav. — Takto promluvil Bůh k ženě:⁶⁶

„Ženě pak řekl: Velice rozmnožím bolesti tvé a počínání tvá, s bolestí roditi budeš děti, a pod moci muže tvého bude žádost tvá, a on panovati bude nad tebou. ‘

A muži řekl: Že jsi uposlechl hlasu ženy své, a jedl jsi z stromu toho, kterýžt' jsem zapověděl, řka: Nebudeš jísti z něho; zlořečená země pro tebe, s bolestí jísti budeš z ní po všechny dny života svého. Trní a bodláčí tobě ploditi bude, i budeš jísti byliny polní. V potu tváři své chléb jísti budeš, dokavadž se nenavrátiš do země, poněvadž jsi z ní vzat. Nebo prach jsi a v prach se navrátiš. ‘

Za třetí — je ovšem Vaší útěchou, že víte a věříte, jak je Váš stav před Bohem milý a požehnaný. — Vždyť stojí psáno takto:⁶⁷

„I stvořil Bůh člověka k obrazu svému, k obrazu Božímu stvořil jej, muže a ženu stvořil je. A požehnal jim Bůh, a řekl jim Bůh: Plodtež se a rozmnožujte se, a naplňte zemi, a podmaňte ji, a panujte nad rybami mořskými, a nad ptactvem nebeským, i nad všelikým živočichem hýbajícím se na zemi. A viděl Bůh vše, což učinil, a aj, bylo velmi dobré. ‘

O tom mluví taktéž Šalamoun:⁶⁸ „Kdo nalezl manželku, nalezl věc dobrou, a navázil lásky od Hospodina. ‘“

Tady nechť nad ně vztáhne své ruce a modlí se tímto způsobem:

„P a n e Bože, ty jsi stvořil muže a ženu a naordinoval[‡] jsi jim manželský stav, přičemž jsi ho požehnal plody života a svátostí⁶⁹ svého milovaného Syna Ježíše Krista a církve, jeho nevěsty.

65 Efezským 5, 25-29 a 22-24.

66 Genesis 3, 16 (k ženě) a 17-19 (k muži).

67 Genesis 1, 27-28.31a.

68 Přísloví 18, 22.

‡ Tzn. „určil jsi pro ně stav manželský“; „naordinoval“ překládám, protože to vhodně vystihuje něm. *verordenet* i lat. *ordinasti*.

69 V něm. textu je použito (lat.) *sacrament(um)* a v lat. textu zase řec. *mysterion*, přičemž oba pojmy jsou „technickými termíny“ pro svátost, ale původně označují jednoduše tolik co „tajemství“ (viz pravoslavné slovo pro svátost – „tajina“). Manželství není v tomto Lutherově pojetí svátostí samo o sobě, nýbrž natolik, nakolik odpovídá svátosti Krista a Církve: nakolik je vztah manželů obrazem vztahu Krista a jeho Církve. To je to, co má křesťanské manželství navíc na rozdíl od světského, toto Kristovo tajemství. K celé věci srov. Efezským 5, 32, kde se to

Prosíme tudíž Tvou bezednou dobrotu, jelikož Ty nechceš své stvoření, svůj řád ani své požehnání zmařit, nýbrž ho v nás milostivě uchovat skrze Ježíše Krista, našeho Pána. Amen.“

vypovídá takto: „*Tajemství toto (dle Luthera tedy manželství) veliké jest, ale já pravím o Kristu a o církvi.*“

Křestní knížka – pořádek Křtu dětí

zněmčený a nově uspořádaný

MARTIN LUTHER všem křesťanským čtenářům: milost a pokoj v Kristu, našem Pánu.

Protože (každo)denně vidím a slyším, s jak velkým nepořádkem a s jak malou vážností se při dětech vykonává velká, svatá a útěšná Svátost Křtu, neboť si tohoto prazákladu. Prazáklad toho shledávám v tom – ostatně v tom také je –, že ti kteří jsou při Křtu (ať již jako asistující či rodina), nerozumějí vůbec ničemu z toho, co se při Křtu říká a děje, z čehož nevidím jiné východisko, než to, že také toto budu konáno v německém jazyce! Pročež jsem tento (křestní formulář) převedl do němčiny a začal v němčině křtít, aby kmotři a ostatní, kdo jsou při tom, byli povzbuzeni ve víře a v opravdové zbožnosti, a kněží, když zde křtí, byli povzbuzeni k tomu chtít mít pilnou péči o posluchačstvo.

Prosím pak z křesťanské důvěry všechny ty, kdo zde křtí, pozvedají děti při Křtu (jako rodiče nebo kmotři) i ty, kdo přitom jen stojí, aby si toto znamenité dílo a nesmírně vážnou věc vzali k srdci. Vždyť zde ve slovech této modlitby slyšíš s jakým naříkáním a s jakou vážností sem křesťanská církev přináší děti a s jakými nevyvratitelnými, nezpochybnitelnými slovy před Bohem vyznává, že i toto dítě je v moci d'ábla, totiž dítětem hříchu a nemilosti, a tudíž pilně prosí skrze Křest o pomoc a milosrdenství, aby se toto dítě mohlo stát dítětem Božím.

Pročež chtěj promyslet, že to rozhodně není žádná legrace, jednat proti d'áblu, a nenechat to, aby byl vyhnán, jen na dítěti samotném, a právě tak nenechat tohoto mocného nepřítele celý život na krku dítěte, a tak je nutné při tomto dítěti stát celým srdcem a pevnou vírou ve zbožných přímluvných modlitbách, aby jej Bůh podle doslovného znění této modlitby nenechal v d'áblově moci, nýbrž jej také sílil, aby proti němu mohlo rytířsky obstát v životě i ve smrti. Mám starosti, že to s lidmi po Křtu přece tak zle dopadá, jelikož se s nimi zacházelo chladně a (byly vychovávání příliš) volně, také modlitba za ně při Křtu byla docela bez vážnosti.

Tudíž nyní promysli, zda nejsou všechny vnější kousky provázející Křest – jako jsou tady (u nás): foukání do očí, označení křížem, (exorcismus) vsypání(m) soli do úst, (exorcismus) vkládání(m) prstů do uší a sliny s blátem do úst, mazání prsou a ramen olejem, pomazání čela křížem, odívání křestním rouchem a vkládání zapálené svíce do rukou – bezvýznamné.⁷⁰ Čím více je to nežli pouhou lidmi ustanovenou přízdobou? Křest totiž může být vykonán docela dobře i bez toho všeho, však to ani nejsou žádné zvláštní (umělecké) triky, jichž by se d'ábel zalekl a uprchl. Však on pohrdá většími věcmi, proto musí být (Křest) ve vážnosti!

Zvláště patř na to, abys tu stál v pravé víře, byl Božího slova poslušen a náležitě ses přidával (ve společenství) k modlitbě. Vždyť tam, kde kněz říká: „*Modleme se!*“,⁷¹ zve opravdu i tebe, ať se s ním modlíš. Rovněž se spolu s ním mají slova jeho modlitby modlit v srdci všichni kmotři a ostatní tam stojící. Proto má kněz říkat tuto modlitbu zřetelně a pomalu, aby ji kmotři slyšeli a mohli se ve společenství s knězem v srdci modlit, a předkládat (tak) ve vši vážnosti Bohu nouzi tohoto dítěte, všemi svými schopnostmi se proti d'áblu postavit s tímto dítětem a za něj, a nechat (Křtu) opravdovou vážnost, která pro d'ábla rozhodně není legrace.

Proto je rovněž drahé a správné, že se opilí a suroví fland'áci křtít nenech(áv)ají a lehkovážní lidé za kmotry neberou, nýbrž toliko citliví, mravní, vskutku vážení a zbožní kněží a kmotři, u nichž se lze nadít, že tuto věc vykonají s náležitou vážností a pravou vírou, aby tato velká Svátost nevešla

70 Luther zde popisuje jednotlivé obřady, které v církvi vznikaly od starověku, tehdy se ovšem pojily s dlouhým (často víceletým) obdobím katechumenátu – přípravy na Křest a Křtem dospělých, ve středověku se však začali provádět všechny najednou a u malých dětí, čímž se jejich smysl a původ zatemnil. Např. sahání do uší a slina s bahnem mají původ v Bibli a uzdravení hluchoněmého, srov. Marek 7, 31-37. Mnohé obřady byly exorcismy inspirované Ježíšovými.

71 Německý překlad klasického latinského liturgického zvolání, jímž se uváděla většina společných liturgických modliteb – lat. *oremus*.

v d'áblův posměch a neznevážila Boha, jenž v ní do nás vlévá úžasné Bohatství Své bezedné milosti, které On sám nazývá „znovuzrození“ (resp. „nové narození“)⁷², jímž jsme osvobozeni od d'áblovy tyranie, od hříchů, smrti a pekla, stávající se dětmi života a dědici vši dobroty Boží, dítkami Božími a bratřími Kristovými.

Ach, milí křesťané, nebuďme tak nesvědomití při dávání pozor na tento nepopsatelný dar a při jeho činění. Křest je přece naší jedinou útěchou a branou ke vši Božské dobrotě a do společenství všech svatých. K TOMU NÁM DOPOMÁHEJ BŮH. A M E N .

Ten, kdo křtí, ať řekne:

„Vyjdi z něho, duchu nečistý, a dej místo Duchu svatému.“

Nato mu udělá na čele a na prsou a řekne:

„Přijmi znamení svatého kříže jednak na čelo, jednak na prsa.“

Modleme se:⁷³

„Ó, všemohoucí, věčný Bože, Otče našeho Pána Ježíše Krista, (do)volám (se) Tě nad N., Tvým služebníkem, když tento služebník prosí za dar Křtu a žádá si Tvé věčné milosti skrze duchovní znovuzrození. Přijme jej, P a n e, jak sám řekl: „Proste a bude vám dáno, hledejte a naleznete, tlučte a bude vám otevřeno.“⁷⁴ Nyní tedy poskytni bohatě to dobré tomu, kdo tě prosí, a otevři dveře tomu, kdo klepe, aby dostal věčné požehnání této nebeské koupele a přijal Tebou zaslíbené bohaté dary skrze Krista, našeho Pána. Amen.“

Modleme se:

„Všemohoucí, věčný Bože, Tys odsoudil Svým přísným soudem nevěřící svět k potopě, a(le) věřícího Noeho jsi jako jednoho z osmi⁷⁵ podle svého velkého milosrdenství zachoval. Zatvrzelého faraóna jsi se všemi jeho voji utopil v Rudém moři, a(le) Tvůj lid Izrael jím prošel po souši. Tím předznamenal tuto koupel Tvého Křtu v budoucnu a Křtem Tvého milovaného Syna, našeho Pána Ježíše Krista, jsi byl(a) voda) Jordán(u) a veškerá voda posvěcena a usta(no)vena k blažené potopě a hojnému obmytí hříchů, prosíme tedy o toto Tvé bezedné milosrdenství, shlédni milostivě na N. a požehnej mu pravou vírou v Duchu (svatém), aby se s ním skrze tuto léčivou potopu utopilo a potopilo všechno, co je mu vrozeno od (starého) Adama, i to, čím se k tomu sám přičinil. Ať je vyloučen z počtu nevěřících a ve svatě arše křesťanství zachován v suchu a bezpečí. Ať po všechny časy v opravdové radosti Ducha (svatého) ve zbožné naději slouží Tvému jménu, aby byl hoden dosáhnout spolu se všemi věřícími (naplnění) Tvého zaslíbení věčného života, skrze Ježíše Krista, našeho Pána. Amen.“

„Zapřísahám tě, duch nečistý při jméně Otce (†) i Syna (†) i Ducha svatého (†), abys vyšel z tohoto služebníka Ježíše Krista, N., a odstoupil od něj. Amen.“

Poslyšme nyní svaté Evangelium podle Marka:⁷⁶

72 K tomu srov. Jan 3, 3.5.

73 Následující modlitby jsou Lutherem do němčiny převedené a upravené tehdejší lat. křesťní modlitby.

74 Matouš 7, 7.

75 Srov. 2. Petrova 2,5.

76 Marek 10, 13-16.

„Tehdy k němu přinášeli malé děti, aby se jich dotkl, ale učedníci přísně napomínali ty, kteří je přinášeli. Když to ale uviděl Ježíš, rozhořčil se a řekl jim: ‚Nechte děti přicházet ke mně a nebraňte jim, protože takovým patří Boží království. Amen, říkám vám, že kdokoli nepřijme Boží království jako dítě, nikdy do něho nevejde.‘ Tehdy je bral do náručí, pokládal na ně ruce a žehnal jim.“

Nato položí farář své ruce na hlavičku dítěte a pokleknuv se modlí spolu s kmotry Otčenáš:

*„Otče náš, jenž jsi na nebesích, [posvět' se jméno tvé, přijd' království tvé, bud' vůle tvá jako v nebi, tak i na zemi. Chléb náš vezdejší dejž nám dnes a odpusť nám naše viny, jakož i my odpouštíme našim viníkům a neuved' nás v pokušení, ale zbav nás od zlého.]“**

Poté bude dítě přeneseno (k vlastnímu Křtu) ke křtitelnici† a kněz řekne:

„Hospodin ostříhati tě bude, když vycházeti i vcházeti budeš, od tohoto času až na věky.“⁷⁷

Posléze nechá farář dítě, aby se skrze své kmotry zřeklo ďábla, řka:

„N., zřikáš se ďábla?“

Odpověď: *„Ano!“*

„A všech jeho činů?“

Odpověď: *„Ano!“*

„A veškeré jeho povahy?“

Odpověď: *„Ano!“*

Potom se zeptá:

„Věříš v Boha, Otce všemohoucího, Stvořitele nebe i země?“

Odpověď: *„Ano!“*

„Věříš v Ježíše Krista, Syna jeho jediného, Pána našeho; jenž se [počal z Ducha svatého,] narodil [se z Marie Panny], trpěl [pod Pontiem Pilátem, ukřižován umřel i pohřben jest; sestoupil do pekel, třetího dne vstal z mrtvých; vstoupil na nebesa, sedí po pravici Boha, Otce všemohoucího, odtud přijde soudit živé i mrtvé]?“⁷⁸

Odpověď: *„Ano!“*

„Věříš v Ducha svatého, svatou církev obecnou, společenství svatých, odpuštění hříchů, vzkříšení těla a po smrti [!] život věčný?“

* Text v hranaté závorce má jen lat. edice, něm. text pokračuje „etc.“. Lze vidět, že Otčenáši chybí tradiční doxologie, jak a což je v římské církvi zvykem do dnes.

† Slovo *die Taufe*, odkazuje spíše na vlastní Křest, ale je jasné, že ten se děje ve křtitelnici.

77 Žalm 121, 8.

78 Slova *Apoštolského vyznání víry* uvedená v hranaté závorce v něm. edici chybí – text je krácen, v lat. edici jsou pak nahrazena zkratkou *etc.*

Odpověď: „*Ano!*“

„*Chceš být pokřtěn?*“

Odpověď: „*Ano!*“

Tu vezme dítě a ponoří ho (ve Křtu) do křtílnice⁷⁹ a říká:

„*A já tě křtím ve jméno Otce i Syna i Ducha svatého!*“

Pak mají kmotři držet dítě (při Křtu) ve křtílnici a kněz říká, zatímco mu obléká křestní roucho:

„*Všemohoucí Bůh a Otec našeho Pána Ježíše Krista tě znovuzrodil vodou a Duchem svatým, odpustil ti všechny tvé hříchy a upevnil tě Svou milostí k životu věčnému. Amen.*“

„*Pokoj s tebou!*“

Odpověď: „*Amen!*“

⁷⁹ Za Lutherových dob se křtilo (většinou) ponořením!